

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑
จังหวัดยโสธร

Problems and Impediments to Handing Buddhit Way Schools Attached to Yasothon
Educational Service Office, Zone 1, Yasothon Province

พระชัยณรงค์ กิตติสาร(ทองจิตร)^๑

Phra Chainarong Kittisar(Thongjitr)

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ๒) เพื่อเปรียบเทียบปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีเพศ วุฒิทางการศึกษา และประสบการณ์การสอน ต่างกัน และ ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบในโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ๑๙๕ แห่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต ๑ รวมทั้งสิ้น จำนวน ๒,๐๖๖ คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๓๓๕ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วน ๕ ระดับโดยใช้หลักของ Likert Scale มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ ๐.๙๓ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติอนุมานหรืออ้างอิง (Inferencial Statistics) ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) มาประมวลผลข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสถิติคอมพิวเตอร์

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร โดยรวม ๕ ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทั้งห้าด้าน เรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านกายภาพ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต และด้านการเรียนการสอน ตามลำดับ

๒) การเปรียบเทียบปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีเพศ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การสอน ต่างกัน มีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขต

^๑ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร

พื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๕ ด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) ข้อเสนอแนะที่ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนได้นำเสนอเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ลำดับตามความถี่จากสูงไปหาต่ำตามลำดับ คือ โรงเรียนควรขยายผลไปที่ผู้ปกครองเพราะผู้ปกครองบางครั้งเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี ทุกโรงเรียนควรสนับสนุนโรงเรียนวิถิพุทธและงบประมาณดำเนินงานเป็นกรณีพิเศษสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบร่วมกัน เช่น คิดดี พูดดี และทำความดี

ABSTRACT

The purposes of this thesis were as follows: 1) to explore school administrators' and teachers' problems and impediments to handling Buddhist way schools under supervision of Yasothon Educational Service Office in zone 1 of Yasothon province, 2) to compare their problems and impediments to handling those schools under its supervision, resting on their differing genders, educational qualifications and teaching experiences and, 3) to examine suggestions on their problems and impediments to handling them. The population taken part in the research comprised 2,066 school administrators and teachers responsible for Buddhist way school project from 195 basic education schools under its supervision in the academic year B.E. 2554, of which the sampling group size was set with Yaro Yamane's table, resultantly earning 335 subjects. The research instrument used for collecting data was Rensis Likert's five rating scale questionnaires. The equipment used for collecting data was the five rating scale questionnaire endowed with the reliability amounting to 0.93. The statistical tools used for analyzing data included descriptive statistics of frequency, percentage, mean and standard deviation, and referential ones of t-test and F-test by making use of the computer software package to process data.

The results of research were found as follows:

1) School administrators' and teachers' problems and impediments to handling Buddhist way schools under supervision of Yasothon Educational Service Office in Zone 1 were rated very good in the overall five aspects. When taking a single aspect into account, the aspect with the highest mean was the physical features. The next one with the lower mean was interrelation, and another one with the lowest mean was instructional activities.

2) The comparative results indicated that no significant differences in their differing genders, educational qualifications, and teaching experiences were correlated with their problems and impediments to handling Buddhist way schools in all five aspects, thereby constituting null hypotheses.

3) School administrators' and teachers' suggestions on their problems and impediments to handling Buddhist way schools under its supervision are recommended in descending order of frequencies. First, the schools should extend results to students' parents/guardians since they sometimes behaved themselves as improper role models. Next, every school should promote and support the Buddhist way school and specifically provide the budget as a special case. Last, Awareness of mutual responsibilities should be awaken and raised, for example, thinking a good cause, speaking good words and doing good deeds

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ หมวดที่ ๑ มาตรา ๖^๒ ความมุ่งหมาย และหลักการของการจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและ วัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข ดังนั้น โรงเรียนจึงเป็นสถาบันทางการศึกษา เป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญที่สามารถ พัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ควบคู่กับคุณธรรม จริยธรรม และมีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข แต่จากสภาพ ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลง จากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม เทคโนโลยีทันสมัย มีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น อารยธรรมต่างประเทศมีผลต่อวิถีชีวิตของคนไทย การดูแลเอาใจใส่และ พึ่งพาอาศัยกันในครอบครัวลดน้อยลง ดังนั้น การพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา คือการให้เป็นคนดี คนเก่ง และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ จะต้องพัฒนา เพื่อให้สังคมไทยซึ่งเป็นเมืองพระพุทธศาสนามั่นคงและน่าอยู่สืบไป ในปีการศึกษา ๒๕๔๖ สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบายที่จะพัฒนาโรงเรียนรูปแบบใหม่ เพื่อเป็น การจัดการการเรียนรู้ตาม ความแตกต่างที่หลากหลายให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและ ประเทศชาติในปัจจุบัน โดยได้ กำหนดการพัฒนาโรงเรียนใน ๕ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ ๑ โรงเรียนในกำกับของรัฐ รูปแบบที่ ๒ โรงเรียนวิถีพุทธ รูปแบบที่ ๓ โรงเรียนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ รูปแบบที่ ๔ โรงเรียนสองภาษา รูปแบบที่ ๕ โรงเรียนใช้ ICT เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ แต่พฤติกรรมของเยาวชนไทยเบี่ยงเบนไปในทางเสื่อม เสีย ได้แก่ ดื่มสุรา สูบบุหรี่ เที่ยวสถานเริงรมย์ และมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางรุนแรง เช่น การเสพยา เสพติด ชู้สาว ทำลายทรัพย์สินสาธารณะ และพบว่า สังคมปัจจุบันมีการแข่งขันกันมากขึ้น คนในสังคมมี ความเห็นแก่ตัวและเคยชินกับระบบการแข่งขัน ทำให้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านวิถี ชีวิต ความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เห็นแก่ตัวมากขึ้น ดังจะเห็น ได้จากข่าวที่มีกลุ่มเด็กขายตัว จำหน่ายยาเสพติด และติดสิ่งเสพติด เป็นต้น

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การขนส่ง สิ้นค้าและ พัสดุ (ร.ส.พ.),๒๕๔๖, หน้า ๕.

โรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นรูปแบบของการพัฒนาโรงเรียนรูปแบบหนึ่ง ที่ได้ถูกกำหนดให้มีขึ้น เพื่อการพัฒนาความเป็นคนที่สมบูรณ์ เป็นคนที่ดี คนเก่ง และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข การที่กระทรวงศึกษาธิการมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์จัดกับระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติกำหนด ที่มีคุณสมบัติของการเป็นคนที่ดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้วให้มีความชัดเจนขึ้น โดยผ่านการดำเนินงานของ “โรงเรียนวิถีพุทธ” อันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียนอื่นๆ ในวงกว้างต่อไป^๓

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นสถานศึกษาในระบบปกติที่นำหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอนในภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษา หรือ การจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่ โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คือ ใช้ปัญญาและเกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิต และการจัดดำเนินการของสถานศึกษาจะแสดงถึงการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสวงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบไตรสิกขา ที่ผู้เรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้งศีลหรือพฤติกรรมหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่พึงปรารถนาสำหรับตนและสังคม สมานี หรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุข และปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่เหมาะสม(โยนิโสมนสิการ) โดยมีครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกัลยาณมิตรสำคัญที่รักและปรารถนาดี ที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุดด้วยความเพียรพยายาม ระบบพัฒนาผู้เรียนด้วยไตรสิกขา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยโสธร เขต ๑ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานปฏิบัติจึงรับนโยบาย มาดำเนินการในรูปแบบของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และได้เปิดโอกาสให้โรงเรียนในสังกัดเข้าร่วมโครงการตามความสมัครใจโดยมีการดำเนินงานที่สอดคล้องกัน ในการดำเนินงานของสถานศึกษาที่จะเข้าร่วมพัฒนาเป็นโรงเรียนวิถีพุทธนั้น ต่างก็วิเคราะห์จุดเน้น รูปแบบรายละเอียด แนวทางวิถีพุทธ เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ซึ่งแต่ละแห่งย่อมมีจุดเน้นรายละเอียด และรูปแบบที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้บริหารจึงจำเป็นต้องศึกษาให้เข้าใจถึงแนวคิด วิธีการ และมีการวางแผนการพัฒนาที่ชัดเจน เพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักการ ครอบคลุมและสัมพันธ์กับงานด้านอื่นๆ ของสถานศึกษา ดังนั้น เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธโดยมีแนวคิดหลักที่สำคัญของการจัดสถานศึกษา ที่ได้ดำเนินการพัฒนาให้เป็นโรงเรียนวิถีพุทธใน ๕ ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐาน วิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยโสธรเขต ๑ จังหวัดชัยโสธร เพื่อนำปัญหาและอุปสรรคมารับปรุงแก้ไขให้การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธบรรลุเป้าหมายของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ คือ พัฒนาให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นคนดีของผู้ปกครอง สังคม และชุมชนต่อไป

^๓สำนักงานพัฒนาวัฒนธรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ”, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อู่ข้าวการพิมพ์, ๒๕๔๗, (อัดสำเนา).

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร

๒. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีเพศ วุฒิทางการศึกษา และประสบการณ์การสอน ต่างกัน

๓. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร

สมมติฐานการวิจัย

๑. ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีเพศต่างกัน มีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร แตกต่างกัน

๒. ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกัน มีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร แตกต่างกัน

๓. ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน มีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

๑. ขอบเขตด้านประชากร

ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบในโครงการ โรงเรียนวิถิพุทธ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๙๕ แห่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต ๑ เป็นผู้บริหารจำนวน ๑๙๕ คน และครูผู้รับผิดชอบโครงการจำนวน ๑,๘๗๑ คน รวมทั้งสิ้น จำนวน ๒,๐๖๖ คน

๒. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้แก่ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ จำแนกออกเป็น ๕ ด้าน ดังนี้

- ๑) ด้านกายภาพ
- ๒) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต
- ๓) ด้านการเรียนการสอน
- ๔) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์
- ๕) ด้านการบริหารจัดการ

๓) ขอบเขตด้านพื้นที่

ได้แก่ โรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้ทราบปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร
๒. ทำให้ทราบปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ที่มี เพศ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ที่ต่างกัน
๓. ทำให้ทราบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร” นี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยมีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้ ประชากรได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ปีการศึกษา ๒๕๕๔ จำนวน ๒,๐๖๖ คน กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนโรงเรียนวิถีพุทธ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรคำนวณของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ^๔ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๓๓๕ คน ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) จากจำนวนผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต ๑ จังหวัดยโสธร ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด ๒,๐๖๖ คน แล้วใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ^๕ โดยใช้ประเภทของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนเป็นตัวแบ่งชั้นภูมิ โดยนำประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๒,๐๖๖ คน ไปหาจำนวนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ๑ ฉบับ แบ่งเป็น ๓ ตอน ดังนี้ **ตอนที่ ๑** เป็นแบบสอบถามลักษณะแบบปลายปิด เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยเพศ วุฒิทางการศึกษา และประสบการณ์การสอนของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร **ตอนที่ ๒** เป็นแบบสอบถามลักษณะแบบปลายปิด เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร มีจำนวน ๓๐ ข้อ โดยแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านกายภาพ ๒) ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ๓) ด้านการเรียนการสอน ๔) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ๕) ด้านการบริหารจัดการ ผู้วิจัยใช้ลักษณะคำถามแบบมาตราส่วน ๕ ระดับโดยใช้หลักของ Likert Scale คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด **ตอนที่ ๓** สอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งผู้วิจัยได้มีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม ดังนี้ ๑ ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำรา

^๔ดร.จักรกฤษณ์ สำราญใจ, การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๙.

^๕ณรงค์ โพธิ์พุกษานันท์, ระเบียบวิธีวิจัย : เอกสารตำราหลัก ประกอบการเรียนการสอน วิชา ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบูรณาการ, (กรุงเทพ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท), ๒๕๕๐, หน้า ๑๘๐.

วิชาการ แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งเป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ๒ สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมขอบเขตการศึกษาวิจัย โดยใช้คำถาม ๒ ประเภท คือ แบบสอบถามปลายปิดและแบบสอบถามปลายเปิด ๓ นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์แก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องและชัดเจน เหมาะสมทั้งเนื้อหาสาระ และการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษา แล้วนำมาจัดทำเป็นแบบสอบถาม ๔ นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๓ ท่าน ๕ นำแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๓ ท่าน ไปปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดสอบ (Try-out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีคุณลักษณะคล้ายกันกับกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยนี้คือผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนโรงเรียนศรีธรรมวิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร จำนวน ๓๐ คน จากนั้นจึงนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ นำข้อมูลที่ได้ไปทดสอบวัดความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบัก (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ ๐.๙๓ ๖ ผู้วิจัยได้แก้ไขปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะที่ได้จากการทดลองใช้พร้อมจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับจริง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้นำเครื่องมือ คือแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวางแผนและปฏิบัติการดังนี้ ๑ นำหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ไปยังผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ๒ นำส่งแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมด้วยตนเอง โดยใช้วิธีแบบบังเอิญกับผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ได้แบบสอบถามทั้งหมด ๓๓๕ ชุด คิดเป็น ๑๐๐% ๓ ตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติอนุমানหรืออ้างอิง ได้แก่ ทดสอบค่าที (t-test) และ F-test (One-way ANOVA)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร” สรุปผลได้ดังนี้

๑. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๑๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๔๓

๒. ผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร

พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต ๑ จังหวัดยโสธร โดยรวม ๕ ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทั้งห้าด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านกายภาพ ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการเรียนการสอน ส่วนผลการวิจัยรายด้าน ปรากฏดังต่อไปนี้

๑) ด้านกายภาพ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต ๑ จังหวัดยโสธร ด้านกายภาพ โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา

รายชื่อ อยู่ในระดับมากที่สุดสิบข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ ๓ ผู้บริหารมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบดูแลรักษาความสะอาด และมีความเป็นปัจจุบัน เหมาะสมเป็นสถานที่เคารพสักการะ มีการเปลี่ยนดอกไม้บูชาพระ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ ๔ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้ภายในห้องเรียน และห้องพิเศษต่างๆ มีมุมสำหรับจัดโต๊ะหมู่บูชา หรือมุมที่จะระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ

๒) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต ๑ จังหวัดยโสธร ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ อยู่ในระดับมากเก้าข้อ และอยู่ในระดับปานกลางหนึ่งข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ ๓ สถานศึกษามีกิจกรรมรับศีล หรือทบทวนศีลทุกวัน ในรูปแบบต่างๆ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ ๒ สถานศึกษามีกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้าเรียน และหลังเลิกเรียนประจำวัน

๓) ด้านการเรียนการสอน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ด้านการเรียนการสอน โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ อยู่ในระดับมากเจ็ดข้อ และอยู่ในระดับปานกลางสามข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ ๕ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอนของครู ให้นักเรียนสามารถนำหลักธรรมมาใช้ในการวิเคราะห์ และแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ ๘ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูจัดบรรยากาศขณะดำเนินกิจกรรม การเรียนรู้ ให้ครูและนักเรียนมีความสุขกับการเรียนรู้ มีความรัก ความเมตตา และเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

๔) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ อยู่ในระดับมากเก้าข้อ และอยู่ในระดับปานกลางหนึ่งข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ ๑ สถานศึกษามีแผนการพัฒนาด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ ๗ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้คณะครูและบุคลากรละเลิกจาก อบายมุข ถือศีล ๕ เป็นต้น

๕) ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ด้านการบริหารจัดการ โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ อยู่ในระดับมากที่สุดสิบข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ ๑๐ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษา หน่วยงาน และบุคคลทั่วไปได้เสนอแนะแนวทางการ พัฒนากิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ ในรูปแบบต่างๆ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ ๗ ผู้บริหารมีการบริหารจัดการด้านหลักสูตรที่บูรณาการ ไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

๓. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ที่มีเพศ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การสอนที่แตกต่าง พบว่า

สมมติฐานที่ ๑ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีเพศต่างกัน มีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๕ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกัน มีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัด โดยรวมทั้ง ๕ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน มีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๕ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร

พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนได้นำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อยสามลำดับ คือ โรงเรียนควรขยายผลไปที่ผู้ปกครองเพราะผู้ปกครองบางครั้งเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี ทุกโรงเรียนควรควรสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธและงบประมาณดำเนินงานเป็นกรณีพิเศษ และควรสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบร่วมกัน เช่น คิดดี พูดดี และทำความดี

การอภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัยปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ใน ๕ ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๑ วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร

พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร โดยรวม ๕ ด้าน อยู่ในระดับมาก **ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า** ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร นั้นยังมีความต้องการปัจจัยในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ด้านกายภาพ หรือจะเป็นการเรียนการสอน ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการบรรลุวัตถุประสงค์ในการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ภุรีวัตร วันทวี** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต ๑ และ เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนในโรงเรียนโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และพบว่า การดำเนินงานที่มีค่ามาก ๓ อันดับแรก ได้แก่ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการดำเนินงานต่ำที่สุดคือ การประเมินผล

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านกายภาพ ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก **ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า** โรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร จำเป็นต้องมีการ จัดตกแต่งห้องเรียนที่เป็น ธรรมชาติหรือ ใกล้ชิดธรรมชาติ ที่เอื้อต่อเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับชั้น รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดสร้างศาลาพระพุทธรูป หรือหอพระประจำโรงเรียนที่เห็นได้เด่นชัดเหมาะสมที่จะชวนให้ระลึกถึง พระรัตนตรัยอยู่เสมอ เพื่อเป็นการเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สิร์รานี วสุภัทร** ศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี จำนวน ๘๕ โรงเรียน ทำการวิจัยพบว่า ด้านสภาพทั่วไปลักษณะทางกายภาพ จัดบรรยากาศ สถานที่ใกล้ชิดชุมชน และธรรมชาติสงบ สะอาด ร่มรื่นน่าอยู่มีความทันสมัย อยู่เสมอ โรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ใกล้วัด อยู่ในเกณฑ์ระดับดีมาก ผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอยู่ในระดับปานกลาง แต่ที่ต้องปรับปรุง คือ กิจกรรมที่ถือว่าสำคัญอยู่ในระดับดี คือ การเห็นคุณค่า ภาคภูมิใจ และอนุรักษ์ วัฒนธรรมไทย การละเล็กละบายมุขต่างๆ มีมารยาทดี และด้านความพึงพอใจของครู และนักเรียนหรือผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจมากที่สุด

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการเรียนการสอน ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า โรงเรียนวิถิปุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร มีการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว สนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ สถานศึกษามีกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้าเรียน และหลังเลิกเรียนประจำวัน จึงมีปัญหาและอุปสรรคในด้านการเรียนการสอนอยู่ในระดับไม่มากนัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อมรรัตน์ แก้วมะ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถิปุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศงขามบุรี เขต ๑ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษา เปรียบเทียบ และหาอำนาจพยากรณ์กระบวนการจัดการศึกษาและประสิทธิผล การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถิปุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศงขามบุรี เขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า ๑) ระดับกระบวนการบริหารจัดการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกชั้น โดยกระบวนการบริหารจัดการศึกษาชั้นการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องสูงกว่าด้านอื่นๆ ๒) ระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยการบริหารจัดการมีประสิทธิผลมากกว่าด้านอื่นๆ

เมื่อแยกออกเป็นรายด้านเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิปุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร สามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

๑) ด้านกายภาพ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิปุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ด้านกายภาพ โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก **ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า** โรงเรียนวิถิปุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร มีความต้องการพัฒนาด้านกายภาพ ไม่ว่าจะเป็นการจัดสร้างศาลาพระพุทธรูป หรือหอพระประจำโรงเรียนที่เห็นได้เด่นชัด การจัดให้ภายในห้องเรียน และห้องพิเศษต่างๆ มีมุมสำหรับจัดโต๊ะหมู่บูชา หรือมุมที่จะระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน และนอกห้องเรียนที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการปลูกฝังคุณธรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณัฐธิกา ลีเมธิม** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถิปุทธในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพการดำเนินงาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน พบว่า มีสภาพการดำเนินงานโดยภาพ รวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร สถานศึกษา ด้านกายภาพ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับค่อนข้างมาก สำหรับด้านบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการเรียนการสอน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนอยู่ในระดับปานกลาง ๒) สภาพการดำเนินงาน ตามแนวโรงเรียนวิถิปุทธ ตามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ๓) ผู้บริหารสถานศึกษาและ ครูผู้สอน ได้

กล่าวถึงปัญหาที่สำคัญ คือ สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรม ผู้ปกครองไม่อนุญาตให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม การผลิตสื่อทางพระพุทธศาสนาขาดความน่าสนใจ ขาดงบประมาณสนับสนุนกิจกรรม ผู้ปกครองไม่มีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนได้ให้ข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสภาพแวดล้อม ควรมีการประสานงานกับวิทยากรที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนา มาให้ความรู้กับนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ควรสนับสนุนให้ครูเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักธรรมอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานต้นสังกัดควรมีงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา ควรจัดกิจกรรมโดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม

ข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ ๓ ผู้บริหารมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบดูแลรักษาความสะอาด และมีความเป็นปัจจุบัน เหมาะสมเป็นสถานที่เคารพสักการะ มีการเปลี่ยนดอกไม้บูชาพระ ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก **ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า** อาจเป็นเพราะในสถานศึกษายังขาดผู้ที่จะมีรับผิดชอบดูแลรักษาความสะอาด เปลี่ยนดอกไม้บูชาพระ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนจึงควรวางแผนจัดเวรประจำวันให้นักเรียนรับผิดชอบร่วมกันในการทำหน้าที่นี้ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นชาวพุทธ เป็นการปลูกฝังคุณธรรมความรู้ให้กับผู้เรียน โดยมีครูเป็นแบบอย่างปฏิบัติให้นักเรียนเห็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อรุณศรี เหลืองไทยงาม** ได้ศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ๑. ด้านนโยบาย พบว่า ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ ส่งเสริมจริยศึกษาในระดับมาก เรียงลำดับ ได้แก่ การให้ครูเวรประจำวันกล่าวอบรมความ ประพฤติก่อนเข้าห้องเรียน การให้ครูกวาดชั้นด้านความประพฤติ การให้ครูประจำชั้นไปเยี่ยมบ้านนักเรียน การให้ผู้บริหารกล่าว อบรมความประพฤติในห้องประชุมประจำสัปดาห์ และการเชิญผู้นำท้องถิ่นเป็นวิทยากรอบรม นักเรียน ๒. ด้านการจัดสภาพแวดล้อม พบว่า ผู้บริหาร และครูส่งเสริมจริยธรรมในระดับมาก เรียงลำดับได้แก่ การจัดนิทรรศการแสดงความสำคัญทางพุทธศาสนา การจัดให้มีพระพุทธรูป พุทธประวัติ การให้ครูประจำชั้นสนับสนุนให้นักเรียนที่มีความประพฤติดีเป็นหัวหน้า, ผู้นำ ในด้านที่ปฏิบัติน้อยเรียงลำดับได้แก่ การจัดให้มีชุมนุมจริยศึกษาในโรงเรียน การจัดป้ายแสดงประวัติ และผลงานของผู้นำ หรือผู้ปกครองในท้องถิ่นที่มีคุณธรรม จริยธรรมดีเด่น ๓. ด้านการนิเทศการเรียนการสอน ปฏิบัติมาก เรียงลำดับดังนี้ การเสนอแนะให้ครูอบรมความประพฤตินักเรียนไปพร้อมกับการสอน ให้ครูยกย่องชมเชยนักเรียนทันทีที่เห็นนักเรียนประพฤติดี และครูประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

ข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ ๔ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้ภายในห้องเรียน และห้องพิเศษต่างๆ มีมุมสำหรับจัดโต๊ะหมู่บูชา หรือมุมที่จะระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก **ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า** อาจจะเป็นเพราะว่าจากการที่ครูผู้สอน สถานศึกษาจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา จัดให้มีมุมสำหรับเรียนรู้ระลึกถึงพระรัตนตรัยนั้น เป็นการช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างใกล้ชิด ได้ดูตัวอย่างและสามารถนำไปปฏิบัติได้นั้นทำให้ปัญหาและอุปสรรคทางกายภาพในข้อนี้มีน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระสมุห์วิชา สิริวิชัย** วิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนที่รับผิดชอบโครงการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต ๒ สรุปผลได้ดังนี้ สภาพและปัญหาการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า มีสภาพการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก และมีปัญหาน้อยทำให้การจัดสภาพทุก ๆ ด้าน ของโรงเรียนวิถีพุทธสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

๒) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต โดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก **ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า** การที่โรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต ๑ จังหวัดยโสธร มีปัญหาและอุปสรรคอยู่นั้นอาจเป็นเพราะผู้ปกครอง ชุมชน เป็นส่วนสำคัญเป็นส่วนที่ผู้เรียนต้องใกล้ชิดไม่ต่างกับสถานศึกษาถ้าผู้เรียนมีพื้นฐานวิถีชีวิตที่ดีก็มีส่วนในการเรียนรู้ความเป็นวิถีพุทธมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้ปกครอง ชุมชนจึงควรเข้ามามีส่วนร่วมกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สมพร สอนสนาม** ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของครู-อาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด มีความมุ่งหมายเพื่อการศึกษา และเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรมของครู อาจารย์ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน ๓๙๐ คน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ดผลของการวิจัยพบว่า ๑. ข้าราชการครูโดยทั่วไปส่วนรวมและจำแนกสถานภาพตำแหน่ง เห็นว่า ครู อาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด มีพฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีรายชื่อที่มีความคิดเห็นด้วยในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด จำนวน ๒ ชื่อ ในแต่ละด้านตามลำดับดังนี้ การแต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับโอกาสต่างๆมีวินัย ประพฤติปฏิบัติตามจรรยาบรรณครู ตลอดจนรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง สั่งสอนอบรมนักเรียนด้วยความรัก ความเมตตาอย่างเท่าเทียมกันใช้เหตุผลและการณรงค์ส่งเสริมให้บุคคลรู้จักใช้สิทธิหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ๒. ผู้บริหารและครูผู้สอนเห็นว่า ครู อาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด มีพฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม โดยรวม และเป็นรายด้านทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน

ชื่อที่มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ชื่อ ๓ สถานศึกษามีกิจกรรมรับศีล หรือทบทวนศีลทุกวัน ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก **ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า** การที่ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในแต่ละครั้งจะเว้นช่วงระยะเวลาาน เด็กนักเรียนจึงยังมีปัญหาและอุปสรรคสำหรับเรื่องของการรับศีล ดังนั้นสถานศึกษาก็ควรที่จะเพิ่มกิจกรรมการรับศีล ทบทวนศีลทุกวันให้กับผู้เรียนหรืออาจจะแนะนำให้ผู้เรียนเข้าวัดฟังธรรมกับผู้ปกครองในวันหยุด ผู้เรียนจะได้เกิดการเรียนรู้และจดจำได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **จำเนียร แสงเสนา** วิจัยเรื่องการศึกษาการจัดการศึกษาตามแบบโรงเรียนวิถีพุทธในทรรศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ สรุป ผลได้ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ มีความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาตามแบบโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีพุทธด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านบริหารจัดการ อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีความคิดเห็นในด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านกายภาพและบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามขนาดโรงเรียนในภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ชื่อที่มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ชื่อ ๒ สถานศึกษามีกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้าเรียน และหลังเลิกเรียนประจำวัน ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง **ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า** โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต ๑ จังหวัดยโสธร มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้าเรียน และหลังเลิกเรียนประจำวัน นักเรียนจึงไม่มีปัญหาและอุปสรรคในการกล่าวคำ

สวดมนต์ไหว้พระ ซึ่งทำให้เห็นการพัฒนาของเด็กนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระพิทักษ์ บุญปัน** ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาการจัดการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย ประชากร คือ ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน ๑๗๐ คน ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนามีปัญหาการจัดการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง ๔ ด้านอยู่ในระดับปานกลาง และได้เสนอแนะในการแก้ปัญหาการจัดการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ดังนี้ ผู้บริหารควรให้ความสำคัญต่อหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ให้มากกว่าเดิม ครูผู้สอนควรอธิบายให้เด็กเข้าใจง่าย ควรมีสื่อให้ชัดเจนและเหมาะสม ควรให้เด็กได้ปฏิบัติจริงและผู้ประเมินควรเป็นผู้ชำนาญในวิชาพระพุทธศาสนา

๓) ด้านการเรียนการสอน ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ด้านการเรียนการสอน โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก **ที่เป็นชนนีอภิปรายได้ว่า** ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ สร้างความตระหนัก และส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของครู ที่กระตุ้นการแสวงหาความรู้ที่หลากหลายแต่ยังขาดในเรื่องของการสามารถนำหลักธรรมมาใช้ในการวิเคราะห์ และแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการที่นักเรียนจะสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุเมธิ จันทรหอม** ได้ศึกษาแนวทางการดำเนินกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนาในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี พบว่า มีพระสงฆ์มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ทุกโรงเรียนมีการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านการเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร กิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ ด้านกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนา และด้านกิจกรรมพิเศษอื่นๆ โรงเรียนจัดแหล่งเรียนรู้ ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรมอยู่ในระดับดีมาก มีการดำเนินกิจกรรมเสนอแนะไว้อย่างหลากหลาย ส่วนผลการดำเนินงานที่อยู่ในระดับพอใช้ ได้แก่ การบรรพชาสามเณรฤดูร้อน กิจกรรมกล่าวคำพิพากษา ก่อนรับประทานอาหาร และการกล่าวขอบคุณหลังรับประทานอาหาร โรงเรียนที่มีการดำเนินกิจกรรมทั้ง ๔ ด้านมากที่สุด ๆ ได้แก่ โรงเรียนสิงห์พานุประสาธน์มิตรอุปถัมภ์ และโรงเรียนอื่นๆอยู่ในระดับดี คือ โรงเรียนวัดพรหมสาคร หัวไผ่ อนุบาลอินทร์บุรี(วัดโพธิ์ศรี) ค่ายบางระจันวิทยาคม ส่วนโรงเรียนที่รับผิดชอบโครงการมีความเห็นว่าหลังจากดำเนินกิจกรรมนักเรียนตามโครงการวิถีพุทธแล้วมีผลให้ผู้เรียนเกิดลักษณะที่พึงประสงค์ ตามหลักไตรสิกขา อยู่ในระดับดีมาก คือโรงเรียนอนุบาลอินทร์บุรี(วัดโพธิ์ศรี)

ข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ ๕ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอนของครู ให้ นักเรียนสามารถนำหลักธรรมมาใช้ในการวิเคราะห์ และแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก **ที่เป็นชนนีอภิปรายได้ว่า** ผู้เรียนยังไม่สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงได้สถานศึกษาจึงต้องการงบประมาณมาจัดกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนของครูเพื่อที่นักเรียนจะได้เกิดการเรียนรู้ เกิดการคิดวิเคราะห์กับสังคมปัจจุบันกับโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ ครูก็ต้องการพัฒนาการสอนจึงควรมีการจัดกิจกรรมในเรื่องนี้เพิ่มเติม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ภุรีวัตร วันทวิ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต ๑ และ เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า ๑) การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม

จริยธรรม นักเรียนในโรงเรียนโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และพบว่าการดำเนินงานที่มีค่ามาก ๓ อันดับแรก ได้แก่ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการดำเนินงานต่ำที่สุดคือ การประเมินผล ๒) ผู้บริหาร สถานศึกษาและครูผู้สอนมีการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยที่ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นใน การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนมากกว่าครูผู้สอน ๓) ข้าราชการ ครูที่อยู่ในโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับการจัดการศึกษาต่างกัน มีการดำเนินงานส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียน การสอน การจัดสภาพสิ่งแวดล้อม การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และการประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านการบริหาร มีการดำเนินงานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ ๘ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูจัดบรรยากาศขณะดำเนินกิจกรรม การเรียนรู้ ให้ครูและนักเรียนมีความสุขกับการเรียนรู้ มีความรัก ความเมตตา และเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง **ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า** โรงเรียนวิถิปุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ ตระหนักและให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนในวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมีคุณธรรมและจริยธรรม มีความสุขกับการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระชาติ พูลสวัสดิ์** วิจัยเรื่องการศึกษาศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมโครงการโรงเรียนวิถิปุทธตาม ทรรศนะของผู้สอนและผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการช่วงชั้นที่ ๑ และ ๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดาก เขต ๒ สรุปผลดังนี้ ๑. ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งเสริมโครงการโรงเรียนวิถิปุทธตาม ทรรศนะของผู้สอนและผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการช่วงชั้นที่ ๑ และ ๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดาก เขต ๒ ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยส่งเสริมโครงการวิถิปุทธ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบุคลากร และด้านที่เป็นปัจจัยส่งเสริมต่ำที่สุด คือ ด้านการบริหารจัดการ

๔) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิปุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก **ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า** การส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาไตรสิกขา หรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของความเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้ม แจ่มใส การมีความเมตตากรุณา ต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อนักเรียน ครูต่อผู้ปกครอง และครูต่อครูด้วยกัน ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ ยังต้องการการพัฒนาค่อนข้างสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ธนพงศ์ มงคล** ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย แผนกประถม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็น และความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับ การพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย แผนกประถม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน ๓๒๗ คน ในภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๔๓ ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้ ๑. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อกิจกรรมต่างๆที่ทางโรงเรียนจัดมีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับมาก และผู้ปกครองมีความต้องการให้จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กประพฤติตนเป็นคนดีอย่างสม่ำเสมอโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมและช่วยกันอบรมปลูกฝังทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน ๒. ด้านสิ่งแวดล้อมที่เอื้อ หรือส่งเสริมต่อการพัฒนาจริยธรรม ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อ

สิ่งแวดล้อมต่างๆที่ทางโรงเรียนจัดไว้อยู่ในระดับมาก และผู้ปกครองมีความต้องการให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน โดยครู และนักเรียนต้องร่วมมือกันในการจัดหาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ๓. ด้านบุคลากร ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อคุณลักษณะของบุคลากรมีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับมาก และผู้ปกครองมีความต้องการให้พัฒนาบุคลากร ระบบการเรียนการสอนควบคู่กับคุณธรรม และครูผู้สอนควบคู่กับคุณธรรม และต้องเป็นแบบอย่างที่ดีไม่ใช้อารมณ์กับเด็ก

ข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ ๑ สถานศึกษามีแผนการพัฒนาด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก **ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า** ครูผู้สอนต้องพัฒนาแผนในเรื่องของบรรยากาศและการปฏิสัมพันธ์ โดยการนำพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผ่านการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น มีปัญญา รู้ เข้าใจคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณัฐกิตติ ศรีสันต์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า โรงเรียนวิถีพุทธจะประสบความสำเร็จต้องพัฒนาที่ตัวบุคลากร คือ ครูก่อน ครูต้องเป็นครูวิถีพุทธจริงๆ วิถีพุทธเป็นเรื่องของจิตใจ เป็นนามธรรม ไม่ใช่รูปธรรม ถ้าไม่พัฒนาบุคลากร คือครูก่อน ก็จะต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กันกับเด็กนักเรียน เรื่องที่ถามมาทั้งหมด เป็นส่วนประกอบเท่านั้น คนไข่มิเป็นก็จะไม่เห็นคุณค่า ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ การวัดวิถีพุทธต้องวัดที่คุณค่าของคน

ข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ ๗ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้คณะครูและบุคลากร เลิกจาก อบายมุข ถือศีล ๕ เป็นนิจ ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง **ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า** สถานศึกษาที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการทั้งศีลสมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต ผู้บริหารจึงส่งเสริมและสนับสนุนให้คณะครูและบุคลากร เป็นแบบอย่างที่ดีของเด็กและเยาวชนโดยการละเลิกอบายมุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณัฐกิตติ ลิมเฉลิม** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการ ดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต ๑ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานตาม แนวโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต ๑ ใน ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศ และปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพการดำเนินงาน ตาม ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน พบว่า มีสภาพการดำเนินงานโดยภาพ รวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร สถานศึกษา ด้านกายภาพ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับค่อนข้างมาก สำหรับด้านบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการเรียนการสอน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนอยู่ในระดับปานกลาง

๕) ด้านการบริหารจัดการ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ด้านการบริหารจัดการ โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก **ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า** สถานศึกษาโดยบุคลากรในสถานศึกษาร่วมกับ ผู้ปกครอง และชุมชนสร้างต้อง

สร้างความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้างปัญญาความเข้าใจในหลักการ และวิธีดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูและผู้บริหาร เพียรพยายามสนับสนุนโดยลักษณะต่างๆ และการปฏิบัติตนเอง ที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่าง ในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีชาวพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระสมุห์วิชา สิริวิชัย** วิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนที่รับผิดชอบโครงการในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต ๒ สรุปผลได้ดังนี้ สภาพและปัญหาการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า มีสภาพการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก และมีปัญหาน้อย ทำให้การจัดสภาพทุก ๆ ด้าน ของโรงเรียนวิถีพุทธสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ ๑๐ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษา หน่วยงาน และบุคคลทั่วไปได้เสนอแนะแนวทางการ พัฒนากิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ ในรูปแบบต่างๆ มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก **ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า** สถานศึกษาไม่มีนโยบายให้หน่วยงาน และบุคคลทั่วไปได้เสนอแนะแนวทางการ พัฒนากิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งในส่วนนี้อาจเป็นส่วนสำคัญที่เป็นการเสริมสร้างปัญญาความเข้าใจในหลักการ และวิธีดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **จำเนียร แสงเสนา** วิจัยเรื่องการศึกษาการจัดการศึกษาตามแบบโรงเรียนวิถีพุทธในทรรณะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพชรบูรณ์ สรุป ผลได้ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพชรบูรณ์ มีความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาตามแบบโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านกายภาพ ด้านกิจกรรม พื้นฐานวิถีพุทธด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านบริหารจัดการ อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีความคิดเห็นในด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านกายภาพและบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามขนาดโรงเรียนในภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕

ข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ ๗ ผู้บริหารมีการบริหารจัดการด้านหลักสูตรที่บูรณาการ ไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก **ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า** เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการผู้บริหารสถานศึกษาจึงจัดการด้านหลักสูตรโดยการนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พิชัย สดเอี่ยม** ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง พบว่า มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านแนวการจัดบทบาทผู้เกี่ยวข้อง ขั้นตอนการประเมินในภาพรวมมีการดำเนินการ อยู่ในระดับมาก แต่มีข้อเสนอแนะว่ามีปัญหา คือ บุคลากรมีงานพิเศษอื่นๆมาก สอนหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ และมีกิจกรรมมาก ต้องใช้เวลานอกตาราง จึงไม่สามารถจัดกิจกรรมได้ตามความสามารถและความถนัดของผู้เรียนต้องมีการประชุมหรืออบรมชี้แนวทางการดำเนินการ โดยต้องมีแผนการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน ควรบรรจุเข้าวาระการประชุมอย่างน้อยเดือนละครั้ง และอีกอย่างหนึ่งคือ ผู้เรียนไม่เข้าใจการดำเนินการเพื่อให้ผ่านจุดประสงค์ และไม่ทราบหลักเกณฑ์ครูต้องแจ้งให้ทราบก่อน และการประเมินผู้เรียนที่มีความแตกต่างที่ต้องการแยกแยะตามความเหมาะสม

๒. การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

การวิเคราะห์การเปรียบเทียบปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธรโดยจำแนกตามเพศ วุฒิทางการศึกษา และประสบการณ์การสอนที่ต่างกัน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีเพศต่างกันมีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ไม่แตกต่างกันผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีเพศต่างกันมีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๕ ด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ **ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า** ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชาย ทุกคนต่างได้เข้ารับการอบรม และศึกษาเอกสาร ตำรา เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ แต่เพศชายอาจจะไม่มีความละเอียดอ่อนเหมือนเพศหญิงที่เข้าใจรายละเอียดเล็กๆน้อยๆของนักเรียนดังนั้นจึงทำให้เพศชายมีปัญหาและอุปสรรคมากกว่าเพศหญิง สอดคล้องกับงานวิจัยของ **จตุรงค์ พุฒเกิดพันธ์** วิจัยเรื่องการศึกษาผลของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธที่มีต่อพฤติกรรมนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต ๓ สรุปผลได้ดังนี้ พฤติกรรมนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต ๓ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำแนกตามเพศ พบว่า ครูผู้สอนเพศชายกับครูผู้สอนเพศหญิงมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาจำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดเล็ก มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมของนักเรียน ที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ กับโรงเรียนที่ไม่ได้เข้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๒. จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกันมีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกันมีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๕ ด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ **ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า** วุฒิทางการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรีจะมีปัญหาและอุปสรรคมากกว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีวุฒิปริญญาตรี ลักษณะของการสอน จะต่างกันการถ่ายทอดความรู้ ผู้ที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรีอาจจะมีปัญหามากกว่าวุฒิที่สูงกว่า แต่สำหรับผู้ที่มีวุฒิต่ำกว่า ก็มีปัญหาเช่นกันในวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่มีเทคนิคมากกว่า แต่เด็กอาจจะไม่ทันกับวิธีการสอนของท่านก็เป็นได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **จำเนียร แสงเสนา** วิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดการศึกษาตามแบบโรงเรียนวิถีพุทธในทรรศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ สรุป ผลได้ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ มีความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาตามแบบโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีพุทธด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านบริหารจัดการ อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีความคิดเห็นในด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ย

สูงสุด ด้านกายภาพและบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามขนาดโรงเรียนในภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓. จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การสอนต่างกันมีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การสอนต่างกันมีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๕ ด้าน ไม่แตกต่างกัน **ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า** การมีประสบการณ์การสอนที่ต่างกันอาจมีผลในการจัดแผนการเรียนรู้อยู่บ้างแต่ก็ไม่เป็นก็ไม่ใช่ปัญหาหรืออุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ครองชนก ฤทธิ์อุดม** วิจัยเรื่อง สภาพการดำเนินการโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๒ สรุปผลได้ดังนี้ โดยรวมเฉลี่ยมีสภาพการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ผลการเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานสามารถจำแนกตามตำแหน่ง คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนพบว่าโดยรวมเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามระดับการจักการศึกษาของโรงเรียน คือระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา พบว่าโดยรวมเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับปัญหาและข้อเสนอแนะ คือ ปัญหาเรื่องการขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถิพุทธ ขาดการสนับสนุนงบประมาณ การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเป็นอย่างมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะและข้อค้นพบ จากการวิจัยและการอภิปรายผลแล้วสามารถสรุปผลโดยแบ่งเป็น ๒ ระดับ ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัย จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

ผลการวิจัยเรื่อง “ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร” โดยรวม ๕ ด้าน อยู่ในระดับมาก ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงควรรักษา และพัฒนาสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ ให้มีการบริหารให้เป็นโรงเรียนวิถิพุทธที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ ด้านกายภาพ ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรพัฒนาและปรับปรุงโดยทุกฝ่ายควรตระหนักดีว่ามีเจ้าหน้าที่ครูแต่ฝ่ายเดียวเท่านั้นที่จะช่วยบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ แต่เป็นหน้าที่ของทั้งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ในการร่วมมือร่วมใจกันทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการเรียนการสอน ดังนั้นจึงควรรักษาและพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผ่านการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น มีปัญญา รู้ เข้าใจคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต

๑) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านกายภาพ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ดังนั้นสถานศึกษาควรพัฒนา และปรับปรุงการจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนา ศิลป สมิติ และปัญญา เพื่อให้สอดคล้องกับการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบดูแลรักษาความสะอาด และมีความ เป็นปัจจุบัน เหมาะสมเป็นสถานที่เคารพสักการะ มีการเปลี่ยนดอกไม้บูชาพระ อยู่ในระดับมาก ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนควรมีการแบ่งเวรประจำวันเพื่อแบ่งหน้าที่ให้นักเรียนร่วมรับผิดชอบดูแล รักษาความสะอาด ความเหมาะสมของสถานที่เคารพสักการะ

และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้ภายในห้องเรียน และห้องพิเศษ ต่างๆ มีมุมสำหรับจัดโต๊ะหมู่บูชา หรือมุมที่จะระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมออยู่ในระดับมาก ดังนั้นจึงควร รักษาและพัฒนาการจัดห้องเรียน และห้องพิเศษที่จะทำให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย

๒) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต โดยรวม อยู่ในระดับมาก ดังนั้น สถานศึกษาจึงควรส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวันประจำสัปดาห์ หรือในโอกาสต่างๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษาที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการทั้งศิลป สมิติ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือ วัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สถานศึกษามีกิจกรรมรับศีล หรือทบทวนศีลทุกวัน ในรูปแบบต่างๆ อยู่ใน ระดับมาก ดังนั้นจึงควรพัฒนาและปรับปรุงให้มีกิจกรรมการรับศีล ทบทวนศีลทุกวัน

และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ สถานศึกษามีกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้าเรียน และหลังเลิก เรียนประจำวัน อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นจึงควรรักษาและพัฒนากิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้า เรียน และหลังเลิกไว้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติสืบเนื่องต่อไป

๓) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการเรียนการสอน โดยรวม อยู่ในระดับมาก ดังนั้น สถานศึกษาจึง ควรพัฒนาและปรับปรุงด้านการศึกษาให้มีการจัดหลักสูตรสถานศึกษาหรือจัดการเรียนการสอนที่บูรณา การพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน อย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียน ด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอนของครู ให้นักเรียนสามารถนำหลักธรรมมาใช้ในการวิเคราะห์ และแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน อยู่ใน ระดับมาก ดังนั้นจึงควรส่งเสริมและสนับสนุนการสอนของครูให้นักเรียนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการ ดำรงชีวิตประจำวันในปัจจุบันที่โลกของเรามีการเปลี่ยนแปลง

และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูจัดบรรยากาศขณะดำเนิน กิจกรรม การเรียนรู้ ให้ครูและนักเรียนมีความสุขกับการเรียนรู้ มีความรัก ความเมตตา และเป็น กัลยาณมิตรต่อกัน อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นจึงควรรักษาและพัฒนาการจัดบรรยากาศการเรียนรู้อีก กิจกรรมต่างๆเพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

๔) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ดังนั้นจึง ควรพัฒนาและปรับปรุงสถานศึกษาให้มีการส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาไตรสิกขา หรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของ ความเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้ม แจ่มใส การมีความเมตตากรุณา ต่อกัน

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สถานศึกษามีแผนการพัฒนาด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ อยู่ในระดับมาก ดังนั้นจึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้คณะครูและบุคลากรละเลิกจากอบายมุข ถือศีล ๕ เป็นนิจ อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นจึงควรรักษาและพัฒนาให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติเป็นตัวอย่างของนักเรียนต่อไป

๕) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการบริหารจัดการ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ดังนั้นจึงควรพัฒนาและปรับปรุงสถานศึกษาโดยบุคลากรในสถานศึกษาร่วมกับ ผู้ปกครอง และชุมชนสร้างความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้างปัญญาความเข้าใจในหลักการ และวิธีดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธรวมกัน ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูและผู้บริหาร เพียรพยายามสนับสนุนโดยลักษณะต่างๆ และการปฏิบัติตนเอง ที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่าง ในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีชาวพุทธ

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษา หน่วยงาน และบุคคลทั่วไปได้เสนอแนะแนวทางการ พัฒนากิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ ในรูปแบบต่างๆ อยู่ในระดับมาก ดังนั้นจึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้บริหารมีการบริหารจัดการด้านหลักสูตรที่บูรณาการ ไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ดังนั้นจึงควรรักษาและพัฒนาหลักสูตรให้มีการนำพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร ดังนี้

- ๑) ควรวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร
- ๒) ควรวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร
- ๓) ควรวิจัยเรื่อง ศึกษาแนวทางในพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต ๑ จังหวัดยโสธร

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ.๒๕๔๕ พร้อมมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การขนส่งสินค้าและพัสดุ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖.

วรเดช จันทรศร. การนำนโยบายไปปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสหทัยบล็อกและการพิมพ์, ๒๕๔๓.

สมยศ นาวิการ. การบริหารแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๒๖.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ๒๕๔๖, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การขนส่งสินค้าและพัสดุ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗.
- จำเนียร แสงเสนา และคณะ. การศึกษาการจัดการศึกษาตามแบบโรงเรียนวิถีพุทธในทรรณะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์. **การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองการศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัยบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๗.
- ณัฐิกา ลิ้มเฉลิม. การศึกษาสภาพการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต ๑. **สารนิพนธ์ กศม.**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๙.
- ณัฐกิตต์ ศรีสันต์. ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาค ตะวันออก. **วิทยานิพนธ์ กศ.ม. ชลบุรี** : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘.
- ทิพวรรณ แสนมงคล. การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่. **วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.
- พระสมุห์วิชา สิริวิชัย และคณะ. สภาพและปัญหาการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนที่รับผิดชอบโครงการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต ๒. **การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองการศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๗.
- สุเมธี จันทร์หอม. รายงานการศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี. สิงห์บุรี, ๒๕๔๗.
- สิร์รานี วสุภัทร. รายงานการศึกษาสภาพและผลการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี. สิงห์บุรี : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี, ๒๕๔๗.
- อมรรัตน์ แก้วมะ. การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑. **วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๘.
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวง ศึกษาธิการ. “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ”. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗, (อัตสำเนา).
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต ๑. **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๔**, (อัตสำเนา).